

ALLE BØRN SKAL HAVE LYST TIL AT BEVÆGE SIG

Af Birgit Flygstrup og Jette Selmer, lærere

Christine Antorini har vist stor politisk velvilje når det handler om idræt, motion og bevægelse i den danske folkeskole. I Dansk skoleidræts temanummer forklarer hun at hendes kamp for kroppen i skolen er således;

Fysisk aktivitet for børn handler ikke kun om at springe over buk i gymnastiksalen. Det er også orienteringsløb i dansk, at bygge tårn i matematik og aktive pauser – bevægelse er altså mere end en times idræt.

Men vi ser det som problematisk, at der i hele denne diskussion og udvikling ikke er nævnt noget omkring børn med særlige behov. Hvordan skaber vi bevægelse for de elever der er inkluderet i den danske folkeskole med fysiske funktionsnedsættelser, kognitive funktionsnedsættelser (ADHD, Autisme m.m) eller socialt funktionsnedsat? Hvordan skal vi skabe positive oplevelser med bevægelser der gør, at den mangfoldige folkeskole med ALLE børn skal få lyst til at bevæge sig?

Med udgangspunkt i vores idrætsundervisning gennem syv år vil vi forsøge at give et bud på, hvad der er vigtigt at tage med af didaktiske og pædagogiske overvejelser, når vi taler om bevægelse for ALLE.

Byskovskolen, afdeling Asgård, er en folkeskole med en distriktsskole (165 elever) og en centerafdeling (127 elever) med vidtgående specialundervisning for elever med bevægelses- og/eller sproghandicaps samt hørenedsættelser. Eleverne i centerafdelingen kommer fra 17 kommuner på Sjælland.

Vi er en del af et idrætsteam bestående af seks idrætslærere der underviser i al idræt på skolen. Vi har gennem de sidste syv år undervist alle klasser på årgange. Det vil sige at alle elever på en årgang har idræt sammen, uanset om de er fra en almindelig distriktsklasse eller fra centerklasserne. Vi har normalt grupper af 35 børn, hvoraf 10 børn har sociale, kognitive og eller fysiske funktionsnedsættelser.

Lige muligheder for at deltage

I Idrætsundervisningen på Asgårdsskolen er ak-

” **Aftaler skal laves sammen med en person, der kan opretholde den gode relation til eleven.** ”

Birgit Flygstrup og Jette Selmer har begge PD i idræt og er lærere på Byskovskolen

tiviteterne inkluderende. Det betyder at alle deltager på et passende niveau og med passende støtte for den enkelte. Inklusion forstår vi som en proces, der skal til for at minimere og eliminere de mest virksomme eksklusionsfaktorer i børns og unges liv og opvækst.

Inklusion betyder også, at alle mennesker anerkendes som enkeltstående personer med retten til at tage chancer, til at vælge, til at fejle, til at være uafhængige og til at høste fordelene ved bevægelsesaktiviteter som alle andre i samfundet. (Spil mig, ASC og Handicapidrættens Videnscenter)

En forudsætning for at denne inkluderende undervisning kan ske er, at alle skal have lige muligheder for at deltage. En accept af, at alle lærer og udvikler sig i forskellige tempi. Det handler om at se på det hele barn og barnets kompetencer.

Ifølge WHO's ICF model er det i dag vigtigt at tænke på kroppen i et relationelt helhedssyn. Det vil sige at tænke aktiviteten ud fra både person, fysisk krop, samfundet og den mulige deltagelse i relation til hinanden. Vores elever kan godt befinde sig i situationer hvor aktiviteten kan gennemføres, men hvor den ikke giver mening, eller omvendt.

De faktorer der har haft størst betydning for vores inklusionsarbejde er: Rammerne omkring aktiviteten, organisering af holddannelser, tilpasninger, faglig udvikling og teamsamarbejde.

I det følgende vil vi veksle mellem fortællinger fra vores hverdag, teori, "krydret" med overvejelser og refleksioner.

Aftaler og fast struktur

I idrætsundervisningen skiftes teamets medlemmer til at planlægge undervisningen. Vi planlægger mål og indhold etc. ud fra en didaktisk relationsmodel (Hiim og Hippe). Her uddelegerer vi også arbejdsopgaver, så vi kan udnytte hinandens komplementære kompetencer.

Sofus går i 5. klasse på Asgårdsskolen. Han har en positiv kontakt til klassekammerater og voksne på skolen.

Alt samvær med Sofus er præget af hans vanskeligheder ved at vælge relevant fokus og styre sine impulser, så han kan blive i stand til at dæmpe irrelevante associationer og i stedet vælge hensigtsmæssige reaktioner i gruppe og problemløsningssituationer.

Sofus får sjældent fat i kollektive beskeder givet til gruppen. Han er ofte indblandet i konflikt med kammerater. Fagligt arbejder Sofus med materiale, som han selv har været med til at vælge. Sofus deltager aldrig, når der skal arbejdes i grupper. Han vælger i stedet at være tilskuer.

Når man har en elev som Sofus er det vigtigt at kende mål og indhold, da det er nødvendigt for en dreng som ham at kunne navigere i fællesskabet. Faktorer som aftaler, visuel instruktion, ro, fast struktur, forudsigelighed samt den gode relation er afgørende for om aktiviteten er meningsfuld for ham.

” Vi starter og slutter i en cirkel for at opbygge et godt trygt socialt klima.”

Aftaler skal accepteres af alle

I vores dagligdag er der flere elever der har brug for en særaftale. Dette kan være vedrørende tid på deltagelse, omklædning, materialer, pausesteder m.m. Det er vigtigt at det er en aftale der bliver lavet sammen med en person der kan opretholde den gode relation til eleven. Ligeledes er det af stor betydning at disse aftaler bliver italesat overfor fællesskabet, så alle ved at vi alle er forskellige og har ret til lige deltagelse. At acceptere at der er nogle der har behov for særaftaler kræver både forståelse af den der modtager aftalen samt af gruppen der skal være inkluderende og parat til at rumme mangfoldigheden

En pædagogmedhjælper kaster sig ud i legen med stikbold med de allerede omklædte elever. Kim og Lene går i gang med at stille banen op og finder materialer frem, samt får lavet særaftaler med de elever der har brug for det.

Vi sætter os alle sammen ind i en cirkel på midten af gulvet og eleverne bliver råbt op og krydset af i protokollen for at se hvem der er til stede, hvem der har glemt tøj og for at hilse på hinanden.

Vi fortæller at vi i dag skal lave Parkour og at dagens mål er at gennemføre ud fra egne forudsætninger og med hjælp fra hinanden.

I ovenstående oplever vi en start på en time hvor forudsigelig og forventninger bliver tydelige.

Når vi vælger at starte og slutte i en cirkel er det for at opbygge et godt trygt socialt klima. Det er af stor betydning at eleverne ikke er præget af forsvar og blokeringer ved en aktivitet. Der skal være plads til meningsudvekslinger og der skal være gensidig respekt for hinandens forskelligheder. Det er gennem denne accept at tryg-

hedszonen udvides (Helle Winther 2009).

Ved planlægning af en bevægelsesaktivitet skal fast struktur, forudsigelig, aftaler, gentagelser m.m. overvejes og tilgodeses.

Mange elever med særlige behov, vil føle sig utrygge og blive forvirret ved en pludselig ændring af timens indhold eller fysisk aktivitet der ikke er planlagt og gennemtænkt i faste rammer.

At der er specielle regler for nogen kan være en udfordring for andre. En udtalelse som "det er snyd" vil komme eller, at eleven der har brug for en pause på sidelinjen pludselig har selskab af ti andre som også synes de har behov for en pause. Det kræver tilvæning, italesættelse og accept af forskellighed eleverne imellem.

"Hallen syder af begejstring og latter. Jeg har trukket Lars til side. Jeg giver ham en bold. Bolden er blå, alle andre bolde i lokalet er røde.

Denne særaftale kræver, at alle i idrætsrummet er bekendte med den blå bold samt har accepteret at den regel/aftale er nødvendig, hvis Lars skal deltage i idræt på lige fod med de andre elever. Men hvor specielle kan særaftaler være ...?

Kooperativ læring

En anden faktor i planlægning af en bevægelsesaktivitet er de sociale forhold. Det kan være en stor udfordring for elever med brug for særlige hensyn at indgå i sociale fællesskaber.

Kooperativ læring handler om at etablere fælles, kooperative processer i undervisningen, hvor elever lærer at arbejde sammen i små team. Herefter kaldet KL (Kooperativ læring i undervisningen – Dafolo)

KL bygger på fem basale elementer. Direkte interaktion, sociale færdigheder, evaluering, personligt ansvar og positiv gensidig afhængighed.

” Det kan være en stor udfordring for elever med brug for særlige hensyn at indgå i sociale fællesskaber.”

Derudover har alle undervisningssituationer både et fagligt mål og et socialt mål.

Tanken er at man udnytter børnenes forskellighed som en resurse og arbejder bevidst med at opbygge inkluderende fællesskaber. Målet er at fremme alle elevers aktive deltagelse inden for klassens fællesskab, idet gode sociale relationer formodentlig anses for den vigtigste enkeltfaktor med henblik på at opleve en mening med livet, skolen eller arbejdet.

I kooperativ læring arbejder man i firemandsgrupper (team/gruppe), og man erkender, at læring er procesorienteret og ikke produktorienteret. Derfor er det nødvendigt at arbejde bevidst med relationerne i teamet/gruppen og deres tilknytning til hinanden.

Det er torsdag og vi er færdige med idrætstimen. Jeg sidder i klasselokalet og spiser frokost med 7.B. Peter har flere gange i løbet af timen givet udtryk for at det har været en god time. Vi ser en smilende og glad dreng, der er meget deltagende. Han vil ikke længe i bad tidligere. Han er glad for timerne.

Jeg spørger om hvad de synes om at arbejde i faste makkerpar. Peter siger at han synes det er dejligt. For nu har man mulighed for at lære dem man er sammen med bedre at kende. Han fortæller også at det er rart at man ikke er så mange, for så er han ikke så nervøs for at virke anderledes.

I denne beskrivelse oplever vi at Peter føler sig tryk i timerne da han ikke skal skabe så mange forskellige relationer og føler sig tryk i sin gruppe. Han ved hvem han skal forholde sig til og er ikke nervøs for at gå i gang med en aktivitet, da han altid kan spørge og opsøge hjælp i sin gruppe.

Gensidig afhængighed

Der findes ikke i dag meget materiale til idræt der er baseret på Kooperativ læring, men det er vores erfaring, at flere af de strukturer der er beskrevet til mange af de boglige fag, kan overføres og anvendes i bevægelsesaktiviteter.

Desuden er der en del bevægelse i de aktiviteter der er baseret til de boglige fag, så det er en mulighed for at få lidt fysisk aktivitet ind i klasserummet.

Det vigtigste budskab er at få skabt en positiv og gensidig afhængighed, der gør det meningsfuldt for alle at deltage i aktiviteten. Den positive gensidige afhængighed opstår, når hvert medlem i gruppen påtager sig en komplementær rolle der for gruppen er uundværlig.

Det er i disse situationer altafgørende at en underviser kender sine elever og har en høj velfunderet faglighed, der gør det muligt at jonglere med mål og indhold, samt tilpasse dem til de enkelte elever.

Høj faglighed

Jeg kommer ind i hallen og Jens er i fuld gang med at sætte en bane op til parkour. Langs siderne i hallen er der måtter, plinte, klatreredskeer, ribber og springbrædder. I midten af hallen er der en måtte med skumrederer placeret rundt omkring, samt nogle rullebrædder. Det ser dejligt ud og osere af et miljø for bevægelse. Straks går dørene op og der løber 38 elever ind og sætter sig på den lyserøde cirkel i midten. Ole står med sin rollator og kigger forventningsfuldt omkring. Magnus står henne ved væggen med armene over kors – hans skal i hvert-tilfælde IKKE rundt på noget af det der...

” Alle undervisningssituationer har både et fagligt mål og et socialt mål.”

I den ovenstående beskrivelse hører vi om en typisk lektion for 4. årgang med meget blandede elever. Jens fortæller at han har planlagt parkour, og at det er op til den enkelte at komme over eller under de forhindringer der er, og at det er efter EGET tempo og formåen, at man arbejder.

I midten er der gjort plads til at Ole kan rulle over og under diverse skumredskaber, samt udfordre sig selv. Magnus får muligheden for at kigge lidt på og sely vælge til og fra ved de enkelte stationer. Det viser sig stille og roligt at han kommer igennem det hele, og at han faktisk synes det er sjovt. Han ender med at spørge om vi skal det samme næste gang ... efterfulgt af et ”FEDT”.

Ved at målet er bredt – at komme over og under – så kan ALLE være med. Jens har tænkt i tilpasninger der passer den enkelte elev og gjort det muligt for alle at blive udfordret meningsfuldt.

For at kunne ramme det enkelte barn inden for den nærmeste udviklingszone, er det nødvendigt med en god og solid faglighed hvis man skal målsætte differentieret. Det skal være muligt at kunne tilpasse aktiviteten, materialet og rammerne på stående fod.

Teamsamarbejde

Mangfoldigheden i klasseværelset, i idrætshallen, i skolegården kræver sin lærer, sin pædagog, sit menneske. Al undervisning foregår i et netværk af relationer, roller, hierarkier og forventninger. (Nørgaard, Winther, Herskind 2007). At ”ramme” alle elever kræver at de voksne bruger hinandens komplementære kompetencer. Ligesom eleverne skal de voksne se hinandens forskellighed som ressource.

Marianne Kristiansen, Ålborg universitet, skriver om professionelt nærvær. Det professionelle nærvær handler om indlevelse, distance og engagement. Med det menes evnen til at lytte til den enkelte elev, til at bevare det faglige og so-

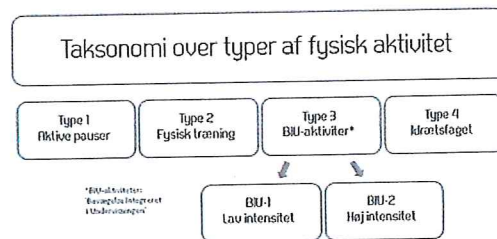
cialt overblik samt at have hjertet og nærværet med i det man laver.

Laura i 4.kl skulle lave opvarmning sammen med Lasse. Klassen havde i forvejen fået at vide, at det gjaldt om at få pulsen op. To og to skulle man skiftes til at bestemme opvarmningsøvelser. I rundkreds under refleksionen rækker Laura fingeren i vejret og siger: ”Jeg var sammen med Lasse, skulle vi ikke have pulsen op?” (Lasse har fysiske funktionsnedsættelser og sidder i elkørestol).

Læreren med den gode indlevelsesevne ser situationen, men handler ikke nødvendigvis på den. Det gør kollegaen derimod, når denne bliver gjort opmærksom på situationen. Samarbejdet kollegaer imellem er afgørende for, om eleverne når de planlagte mål for læring/undervisningen. Teamsamarbejde er afgørende for den personlige udvikling af den enkelte lærer. Det er i teamet den faglige sparring finder sted. Det er her man får hjælp til at optimere og udvikle pædagogiske og didaktiske justeringer.

Mål skal kendes og være meningsfulde

Jesper Von Seelen har introduceret en taksonomi over typer af fysisk aktivitet. Han skriver i sin blog i fagbladet ”Folkeskolen.dk” (17.12.2013) at

von Seelen, J. 2013

” Det er i teamet man får hjælp til at optimere og udvikle pædagogiske og didaktiske justeringer. ”

i stedet for ordet fysisk aktivitet kunne ordene: ”leg, idræt eller bevægelse” også være brugt.

Fælles for alle typer, om det er aktive pauser, bevægelse integreret i undervisningen, fysisk træning eller faget idræt er, at det skal være meningsfuldt. Det skal give mening for den enkelte at lave en given aktivitet, målet for aktiviteten skal kendes. Er det faglige mål, er målet sundhed. Eleven skal kende målet. Gør vedkommende det, så giver aktiviteten også mening og tilpasninger kan laves for at give lige muligheder for deltagelse.

Det er dejligt, at der er fokus på fysisk aktivitet i den danske folkeskole og at der er politisk velvilje til at det sker. Men det handler ikke kun om indholdet. Det er en god idé at holde aktive pauser, bygge tårne i matematik, lave orienteringsløb i dansk osv. Men hvis ALLE skal deltage aktivt, så kræver det overvejelser vedrørende rammerne omkring aktiviteten. Det kræver at der bliver lavet særaftaler med enkelte elever, det kræver forudsigelig og fast struktur samt at der i gruppen af elever er plads til mangfoldigheden. Sidst men ikke mindst kræver det, at underviseren er faglig dygtig og at teamsamarbejdet omkring en gruppe elever er velfungerende.

Vi håber at denne artikel vil hjælpe den enkelte i planlægningen af fysisk aktivitet i den danske folkeskole.

Rigtig god arbejdslyst!

Referencer

Peter Downs m.fl. (2002), ”Spil mig”, ASC, Handicapidrættens Videncenter.

Hiim, H & Hippe, E. (2007), ”Læring gennem oplevelse, forståelse og handling”, Gyldendal.

Winther, H. D. (2009). ”Bevægelsespsykologi: Kroppens sprog og bevægelsens psykologi med udgangspunkt i danseterapiformen Dansergia”, Phd afhandling, Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Weidner Margit m.fl (2010) ”Kooperativ læring i undervisningen”, Dafolo

Nørgaard, Winther, Herskind (2001), ”Fodfæste og Himmelkys”, Institut for Idræt, Københavns Universitet.

